

sariam esse sententiam criminis declaratoriam, datam a Concilio auctoritatem habente, ut omnia ordinate fiant, et schismatum pericula tollantur.

CAPUT XIX.

EXPLICANTUR QUÆDAM LOCA GREGORII QUÆ REX OBJICIT, ET VERI TITULI ROMANI EPISCOPI DEFENDUNTUR.

1. *Recensentur testimonia Gregorii.*— Tertia objectio principalis sumitur ex Gregorio in variis epistolis, in quibus reprehendit Joannem Constantinopolitanum, eo quod universalem Episcopum seu Patriarcham se ipsum appellaret et nominari vellet, et ad illum magis confundendum, adjungit: *Nullus unquam prædecessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consensit*, lib. 4, indict. 3, cap. 80, alias epist. 39 ad Anastasium Antiochenum, ubi etiam ait: *Sicut enim veneranda mihi Vestra Sanctitas novit, per sanctam Chalcedonensem Synodum Pontifici Sedis Apostolicæ, cui Deo disponente deservio, hoc universalis nomen oblatum est, sed nullus*, etc. Et similia habet, epist. 32 ad Mauricium, 33 et 34 ad Constantiam, et 38 ad eundem Joannem, et 36 ad Ananiam, et lib. 7, epist. 69 ad Eusebium Thessalonicensem. Et addit lib. 6, epist. 30 ad Mauricium, alias c. 194: *Ego fidenter dico, quia quisquis se universalem sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit.* Aliam etiam rationem reddit Gregorius, quia si unus Patriarcha universalis dicitur: *Patriarcharum nomen cæteris derogatur.* Et ideo, ait, *nullus Romanorum Pontificum hoc singularitatis vocabulum assumpsit, nec uti consensit, ne dum privatam aliquid daretur uni, honore debito sacerdotes privarentur universi.* Quæ ratio æque in Summo Pontifice procedit. Unde idem Gregorius, lib. 7, indict. 1, epist. 30 ad Eulogium Alexandrinum, qui ad ipsum scribens, eum universalem Papam vocaverat, ait: *Quod peto dulcissima mihi Sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus quam ratio exigit, præbetur.* Et infra: *Si enim universalem me Papam Vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse quod me fatur universum.* Ubi significat repugnare unum esse universalem Episcopum, et alios esse veros Episcopos. Et hanc sententiam tradidit ante Gregorium Pelagius II, contra eundem

Joannem, in epist. 1 ad illegitimum Concilium Constantinopolitanum. Et ante hos Pontifices legitur in Concilio Carthaginensi III, cap. 26, et in Concilio Africano tempore Bonifacii, canon, qui sic habet: *Primæ sedis Episcopus non appelletur Princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ sedis Episcopus.*

2. Hoc argumentum valde urget rex Angliæ in Apologia, pag. 106 et 107, et ex allegatis testimoniis Gregorii multa ex his, quæ pro primatu Romani Pontificis adduximus, vel certe omnia enervari putat. Maximeque redarguit Bellarminum, eo quod in favorem primatus Romani Pontificis alio testimonio Gregorii usus fuerit, in quo Apostolicam Sedem, *caput fidei* vocat, lib. 11, ep. 42. *Nam qui nomen (inquit) universalis Episcopi repudiabat, hic caput fidei sese vocari æquo animo laturus erat?* Et ideo ipse exponit de capite, seu governatore in genere, sive ille sit Papa, sive rex intra ditiones et fines suos. Et quia videbat expositionem hanc esse violentam, ut revera est, veniam petit, ut si illa rejiciatur, dicere possit, *Gregorium, vel minus caute locutum esse, vel per excessum.* Cum eadem tamen regis venia, ipse simul utrumque committit, quia sine ulla ratione vel fundamento, non solum verbis Gregorii, sed omnium etiam antiquorum Patrum liberam illam censuram adhibet. Imo addere possumus, etiam in verba Christi redundare; non est enim minus esse fundamentum Ecclesiæ, quam esse caput fidei; Christus autem de Petro, id est de Petri sede, ut supra probavi, dixit esse fundamentum Ecclesiæ; excessit ergo, vel incaute locutus est Christus, si excessit vel incaute locutus est Gregorius, Apostolicam Sedem caput fidei appellando.

3. Non enim de sua persona tantum, sed de sede sua loquebatur Gregorius. Sic enim ait: *Illud autem admonemus, ut Apostolicæ Sedis reverentia nullius præsumptione turbetur; tunc enim status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulsetur injuria, et canonum maneat incolumis atque intemerata semper auctoritas.* Ex hac enim verborum serie constat, eandem Apostolicam sedem, cui reverentiam exhiberi monuerat, postea vocare caput fidei, quod a membris nulla est pulsandum injuria, ut eorum status integre perseveret. Quod ego maxime de fidei statu intelligo, quia qui contra reverentiam Apostolicæ Sedi debitam omnia perturbant, in vera et integra fide perseverare non possunt. Et ideo fortas-

se modum loquendi mutavit, et quam prius vocaverat *Apostolicam Sedem*, postea vocat *caput fidei*, ut indicaret magnum periculum imminere, contemnendo obedientiam et reverentiam debitam Apostolicæ Sedi, nam facile transit usque ad periculum amittendi fidem. Et confirmatur, quia non excessit certe neque incaute locutus est Christus, cum dixit Petro: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*; hoc autem munus cum illo privilegio: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, non tantum personæ, sed etiam sedi Petri collatum est, ut libro 1 ostendimus; ergo nullus est excessus, neque incauta locutio, si Pontifex, qui tanquam viva regula fidei ad confirmandos fratres positus est, caput fidei appelletur. Unde Patres Concilii Chalcedonensis, in Epistola ad Leonem Papam, *firmitatem fidei* illum appellant, dicentes: *Firmitas tua filiis, quod decet, adimpleat.*

4. Eo vel maxime quod recte potest intelligi, vocari caput fidei, quia est caput omnium fidelium, posito abstracto pro concreto, ad denotandum non esse veram fidem, nisi in membris hujus capitis, vel fidem ipsam esse, quæ membra cum capite conjungit. Unde fit, ut tam caput, quam membra, fidei appellentur, quia per fidem in unum corpus coalescunt, quod est Ecclesia. Atque ita nihil aliud est esse caput fidei, quam esse caput Ecclesiæ, in quo capite in suo genere fides Ecclesiæ nititur. Quapropter ridiculum est verba illa ad reges temporales accommodare, aut tantum de gubernatore politico, et solum ordinis externi causa leges ferente, caput illud interpretari, cum Gregorius aperte loquatur de capite totius Ecclesiæ, et in spiritualibus; nam propter hanc etiam causam caput fidei vocat. Et quamvis verum sit, in principio epistolæ Gregorium tractasse de concedendo Panormitano Episcopo usu pallii, qui usus ad quamdam ecclesiasticam cæremoniam pertinet, inde sumpta occasione illum postea monet, ut disciplinam ecclesiasticam circa reverentiam Apostolicæ Sedis, et circa incolumem et intemeratam canonum auctoritatem, et morum integritatem observet et observari faciat, quæ omnia ad ecclesiasticum et spirituale regimen pertinent; igitur de capite hujus regiminis loquebatur Gregorius, cum Sedem Apostolicam caput fidei appellavit.

5. *Legitima testimoniis Gregorii explicatio traditur, et argumentum regis in eum retorquetur.*— Retorquendo ergo regis argumentum, ex hoc loco legitimus aliorum sen-

sus erui facile potest. Nam si Gregorius sedem suam caput fidei vocavit, quia firmitas fidei, et cura ac sollicitudo conservandi ac propagandi illam, et consequenter etiam honestos mores, qui ex illa pendent, illi sedi commissa est, quando nomen universalis Episcopi recusavit, non supremam pastorem curam suæ sedis negare, sed verbi invidiam, et elationis vel ambitionis speciem cavere voluit. Neque solum ex citato loco, sed ex aliis etiam innumeris, imo ex eisdem, ubi de nomine universalis tractat, manifeste colligitur, Gregorium in se, et in sede sua curam supremi et universalis Pastoris agnovisse. Nam in eadem epist. 32 ad Mauricium, dixit: *Cunctis Evangelium scientibus liquet, quod voce Dominica sancto et omnium Apostolorum Petro Principi Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est.* Et infra: *Cura ei totius Ecclesiæ, et principatus committitur, tamen universalis Apostolus non vocatur.* Ecce ubi et principatum agnoscit, et nomen abnuat. Et in epist. 36 et 38, simul nomen illud contemnit, et universali potestate utitur, dissolvendo et reprobando illegitimum Concilium sine auctoritate suæ sedis congregatum, et comminando censuras Joanni, nisi resipisceret. Imo, in lib. 7, epist. 64, eundem Joannem propter idem nomen reprehendit, licet ipse non negaret se Apostolicæ sedi subjici, ut idem Gregorius refert, qui etiam addit, se nescire Episcopum, qui eidem sedi subjectus non sit; ergo recusando vocabulum universalis, non intendit suæ sedis universalem jurisdictionem negare. Unde etiam epist. 69, tractaturus eandem causam, sic incipit: *Suscepti regiminis cura constringimur officii nostri sollicitudinem vigilanter extendere, etc.* Et infra, eandem curam ostendit, dicens, *acta in Concilio sine Sedis Apostolicæ auctoritate, atque consensu nullas vires habere*; et in fine profert generalem censuram contra violantes sua præcepta, ut omittam alia loca supra citata, in quibus Gregorius primatum Romanæ Ecclesiæ et commendat, et exercet.

6. *Nominis universalis Episcopi duplex acceptio.*— *Nomen universalis Episcopi, si alios particulares Episcopos non excludit, Pontifici congruit.*— Cur ergo Gregorius nomen universalis Episcopi tanquam profanum vetuit et repudiavit? Respondetur cum Cardinali Bellarmino, lib. 2 de Clericis, cap. ult., in fine, duobus modis posse nomen universalis Episcopi usurpari. Primo, ad significandum unum Episcopum, qui sit proprius et proximus pastor totius Ecclesiæ universalis, et omnium

Ecclesiarum ac diocesum particularium, eo utique modo quo, verbi gratia, Conimbricensis est unicus Episcopus totius diocesis suæ, in qua potest habere vicarium unum, vel plures, non tamen alium Episcopum. Hoc igitur modo fingere universalem Episcopum totius Ecclesiæ, contra jus divinum est, et ideo vox illa universalis Episcopi, in hac significatione usurpata, profana est et sacrilega. Alio modo potest dici universalis Episcopus, qui per modum causæ universalis jurisdictionem habet in totam Ecclesiam, non excludit autem particulares Episcopos, qui et veri Episcopi sint, et quasi causæ proximæ habentes ordinariam jurisdictionem sub Pontifice Summo. Et in hac significatione sumpta vox illa in se quidem non est profana, quia rem veram, et maxime sacram, et Ecclesiæ necessariam significat, tamen ut usurpata a Patriarcha Constantinopolitana profana erat, et plena superbiæ et præsumptionis, quia per eam sibi tribuebat quod non habebat. Et ob contrariam rationem, attributa in eo sensu Pontifici Romano non est profana, sed veritatem significat, et ideo in Concilio Chalcedonensi Leoni Papæ attributa est, ut Gregorius Papa in dictis epistolis sæpe testatur. Et in eodem sensu æquivalentia nomina a Conciliis et Patribus Episcopo Romano sunt attributa, ut esse *caput universalis Ecclesiæ*, in Concilio Chalcedonensi, act. 16; *habere curam universalis Ecclesiæ*, Leo, epist. 82; Euseb., epist. 3; Dionys., epist. 2; *Rectorem domus Dei*, Ambros., 1 ad Timoth. 3; denique *Episcopum universalis Ecclesiæ*, ut sæpe vocatur in epistolis Pontificiis supra allegatis, et in Concilio Chalcedonensi, act. 3, et in multis aliis epistolis Episcoporum vel principum scribentium ad Pontifices Romanos, quæ in Actis Conciliorum, et inter epistolas Pontificias referuntur, et specialiter videri possunt quæ in Concilio Chalcedonensi, act. 3, leguntur.

7. *Cur Gregorius nomen universalis Episcopi devitarit.* — Nihilominus tamen Gregorius nomen universalis Episcopi repudiavit, tum propter humilitatis excessum; nam in hoc melius dicere potuisset rex Angliæ excessisse Gregorium, non per ambitionem, sed propter humilitatis exemplum; tum etiam ut efficacius superbiam Constantinopolitani Episcopi cohiberet; tum denique quia propter vocis ambiguitatem posset alios Episcopos offendere, et hac ratione sæpius utitur Gregorius, et quia hoc periculum in usu aliarum vocum non invenitur, ideo alias detestatus non est.

Et per hæc etiam responsum est ad Pelagium Papam, nam eadem ratione, qua Gregorius, motus est, ut ex verbis epistolæ primæ est manifestum, et simul in eadem epistola Romanum Episcopum vocat caput omnium Ecclesiarum.

8. De nomine autem Summi Pontificis nunquam dubitatum est, ut testatur Justinianus imperator, in Authentico de Ecclesia Romana, collat. 1, dicens: *Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet*; imo Concilium Chalcedonense Leoni, in epistola ad eum, dicit: *Summitas tua, etc.*; et Gregorius, lib. 1 Dialog., c. 4, referens historiam de Equitio, ait: *Equitius cepit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens quod se per Summum Pontificem visitasset, cum nuncius a Pontifice missus ei dixisset, quia pater ejus apostolicus Pontifex eum videre vellet.* Hieronymus vero, in Præfatione ad Evangelia, Damasum vocat *summum sacerdotem*, quod perinde est. Canon ergo ille Concilii Carthaginensis et Africani non intelligitur de Romano Pontifice, sed de Primate Africano, ut recte Glossa exposuit in cap. 3, distinct. 99. Neque enim provincialia seu nationalia Concilia, quomodo Papa vocandus esset, statuere poterant; imo fortasse, ne Papæ fieret injuria, primatem suum Summum Pontificem appellari Patres illorum Concilio vetuerunt.

CAPUT XX.

ALII OBJECTIONIBUS EX FACTIS IMPERATORUM, ET CONJECTURIS DESUMPTIS RESPONDETUR.

1. *Quarta regis objectio, et hujus capituli prima.*—Quarta objectio insinuat a rege in Præfatione, pagin. 60, Phocæ memoriam faciente, affirmanteque usque ad Phocæ tempora Pontifices Romanos imperatoribus paruisse. Unde indicat, quod alii Protestantes asserere solent, Phocam statuisse ut Romanus Episcopus primatum inter alios obtineret. Quibus aliqui ex historicis favere videntur, nam Beda, de Temporib., in Phoca, sic inquit: *Hic, rogante Papa Bonifacio, statuit sedem Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ caput esse omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium scribebat.* Et eodem fere modo id narrant Paulus diaconus, in lib. 4 de Gestis Longobardorum, c. 11; et Anastasius Bibliothecarius, in sua historia; et

Antonius Sabellicus, Æneade 8, lib. 6; et Pomponius Lætus, in compendio Historiarum Romanarum, in Phoca, et plures alii eodem modo historiam referunt. Et propter illa sola verba persuadere volunt Protestantes, eo anno (qui fuit sexcentus septimus, ut Genebrardus cum aliis, vel sexcentus sextus, ut vult Baronius) incœpisse Romanum Pontificem habere primatum in universam Ecclesiam, præsertim in Orientalem. Quamquam neque in hoc sibi constent, nam Magdeburgenses, centur. 6, dixerunt Romanum Pontificem a Justino imperatore, anno 520 factum esse Patriarcham, nisi forte isti locuti sint de patriarchatu occidentali, illi vero de primatu, qui ad Orientalem etiam Ecclesiam extenderetur.

2. Alii dixerunt Romanam Ecclesiam a Constantino IV habuisse primatum, quia Platina, in Benedicto II, dicit, *Constantinum, Benedicti sanctitate permotum, ad illum sanctionem misisse, ut ille, quem clerus, populus, exercitusque Romanus Pontificem delegisset, eundem statim verum Christi Vicarium esse, omnes crederent, nulla vel Constantinopolitani principis, vel exarchi Italiæ expectata auctoritate, ut ante fieri consueverat.* Alii in Constantinum I hanc Romani Episcopi referunt dignitatem, quia in edicto Constantini, in capit. penult., d. 96, sic dicitur: *Constantinus imperator, quarta die sui baptismi, privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices regem.* Et postea ponuntur late verba privilegii, quæ etiam referuntur in 1 tom. Concil., et approbantur a Gelasio, cum Concilio 70 Episcoporum. Et eisdem fere verbis utitur Leo IX contra Michael., c. 10. Atque hinc alii dixerunt a Concilio Nicæno datum esse privilegium Ecclesiæ Romanæ; nam Leo IX supra dicit Pontificem a nemine iudicari posse, *Beatissimo et Apostolico Pontifice Sylvestro decernente, et Constantino Augusto spirituali ejus filio, cum universa Synodo Nicæna approbante.* Similesque locutiones inveniuntur in Concilio IV sub Symmacho, et in aliis supra allegatis. Alii denique ad tempora quidem Apostolorum hanc referunt institutionem, dicunt tamen apostolicam esse, non divinam, quia interdum dicunt antiqui Pontifices Petrum, volentibus aliis Apostolis, in principem eorum constitutum fuisse. De quibus et aliis erroribus videri possunt Turrecrem., lib. 2 de Eccl., c. 39 et seq.; et Bellear., lib. 2 de Pontif., c. 17.

3. *Primatam Pontificis ab imperatoribus esse non potuisse convincitur.* — Verumtamen hæc omnia neque fundamentum habent, neque verisimilitudinem ullam, quia primatus Ecclesiæ Romanæ antiquior est omnibus imperatoribus christianis, ut ex traditione antiquissima supra demonstratum est. Præterquam quod etiam probavimus temporales reges nullam habere spiritualem potestatem vel jurisdictionem, qua de rebus ecclesiasticis possint disponere. Primatus autem ecclesiasticus spiritualis et supernaturalis est, ut probavimus; quomodo ergo poterant imperatores illum instituere, aut conferre? Denique probavimus dignitatem hanc esse ex Christi institutione, et ex vi illius durare per continuam successionem, semperque ex eodem divino jure transire ad Romanum Pontificem, supposita determinatione ad talem sedem a Petro facta; ergo vanum est quærere institutionem hujus dignitatis ab imperatoribus. Quin potius neque a Conciliis vel Patribus, neque ab Apostolis, sed ab ipso Domino initium habuit, ut Anacletus et alii Pontifices supra relati testantur, et ex Evangelio ita a Patribus intellecto probavimus. Unde ubicumque scriptum inveniatur ab aliquo ex Patribus, vel scriptoribus catholicis, Romanam Sedem ab aliquo Concilio, vel a Patribus habere Primatum, sensus est, habuisse non tanquam ab institute vel donante, sed ut a declarante, vel defendente seu conservante talem dignitatem; sic enim Concilium Nicænum declaravit Romanum Episcopum habere primatum in omnes, et addit *semper etiam habuisse.* Optime vero Nicolaus I, in epist. ad Michaelem imperatorem, dixit: *Privilegia huic sanctæ Ecclesiæ a Christo sunt donata, a Synodis non donata, sed celebrata et honorata.* Sic dixit Justinianus imperator in Authentico de Ecclesiast. tit., cap. 1: *Sancimus secundum definitionem Synodorum, sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium sacerdotum.*

4. *Ad Phocam.* — *Objectioni occurritur.* — *Phocas solum Pontificis primatum tutatus est.* — Quod ergo rex Angliæ dixit, ante Phocam Romanos Pontifices paruisse imperatoribus, ad sequentia capita spectat, ubi de comparatione utriusque potestatis agemus, et id falsum esse ostendemus. Quod vero insinuat, et clarius contendunt alii Protestantes, Phocam aliquid potestatis vel jurisdictionis Romano Pontifici contulisse, falsum est, et aut ex ignorantia, aut (quod verisimilius est) ex malevo-